

PIEŚNI IZRAELA

Księga Psalmów

Wyjątkowy charakter Księgi Psalmów

Liturgia, która jest właściwym środowiskiem dla przeżywania wielkich dzieł Boga, stanowi istotny wymiar ludzkiej aktywności. Jak w historii zbawienia dokonywał się dialog między dwoma podmiotami przymierza, Bogiem i człowiekiem, tak samo w liturgii Boży naród tworzący wspólnotę daje swemu Stwórcy i Zbawcy odpowiedź uwielbienia, adoracji i dziękczynienia, wyrażając jednocześnie żal za grzechy, a także zanosząc pokorne błagania w swoich potrzebach. Liturgia stanowi pomoc w udzielaniu odpowiedzi Bogu, który oczekuje pełnego zaangażowania się w tym dialogu każdego członka wspólnoty i to na każdym etapie życia; chodzi tutaj o właściwą dyspozycję serca. Taka pełna odpowiedź Izraela na zbawcze działanie Boga, chociaż była daleka od doskonałości, pozostawiła trwały ślad w literaturze mądrościowej Narodu Wybranego, będącego czymś wyjątkowym na tle twórczości innych ludów. Tym wspaniałym pismem, którego słowami w niezliczonych językach modlą się ludzie różnych narodów, a zwłaszcza Żydzi i chrześcijanie, jest Księga Psalmów. Psalmi odślaniają piękno i głębię religijnego usposobienia człowieka, które wyraża się w postawie adoracji i wdzięczności za Bożą miłość i wszelkie dary. Te natchnione pieśni zostały skomponowane jako środek wyrazu i pomoc dla ludu Bożego w sprawowaniu i przeżywaniu kultu. Te modlitewne pieśni Izraela charakteryzuje piękno, dzięki któremu pomimo upływu już tysięcy lat, pozostają ciągle żywym i przejmującym świadectwem wiary.

Autorstwo Księgi Psalmów

Ten różnorodny zbiór stu pięćdziesięciu liturgicznych modlitw – pieśni Izraela tradycja nazwała „Psałterzem Dawida”, ponieważ imię tego króla znajduje się w tytułach prawie połowy psalmów, a zwłaszcza w ich zasadniczej kolekcji (Ps 3-41), która otwierała księgę. Współcześni egzegeci uważają, że najlepszy okres dla tworzenia tej liryki modlitewnej przypadła na czasy monarchii, a król Dawid odegrał istotną rolę w powstaniu tych pieśni, dlatego jego imię pojawiło się w nazwie „Psałterz dawidowy”. Jednak tytuły innych pieśni wskazują także na odrębnych autorów. Wśród nich można wymienić: Asafa (Ps 50; 73-83), synów Koracha (Ps 42-49), Mojżesza (Ps 90), Hermana (Ps 88) oraz Etana (Ps 89). Prawdopodobnie obecna forma „Psałterza” istniała już w II w. przed Chr., a jego podział na pięć części (Ps 1-41; 42-72; 73-89; 90-106; 107-150), z których każda kończy się doksologią, nawiązywał do Pięcioksięgu Mojżesza.

Dobrze przy okazji wyjaśnić, że używane przez nas słowo „psalm” pochodzi od greckiego terminu „psalmos”, którym pierwotnie określano pieśń przy akompaniamencie pewnego instrumentu, nazywanego „psalterionem”. Język polski na bazie tego ostatniego terminu stworzył wyraz „psalterz”. Warto przypomnieć, że najpiękniejszy poetycki przekład psalmów w oparciu o łaciński tekst „Wulgaty”, wyszedł spod pióra Jana Kochanowskiego, który opatrzył go tytułem „Psałterz Dawidów” (1579 r.).

Kolekcja wielu modlitewnych pieśni

Księga Psalmów to zbiór stu pięćdziesięciu liryków religijnych, służących jako teksty modlitewne. Jeżeli przyjmiemy za kryterium podziału poszczególnych psalmów ich odmiany gatunkowe, to możemy wyróżnić kilka grup utworów. Są to hymny, czyli uroczyste pieśni wychwalające Boga za Jego zbawcze czyny w historii zbawienia (np. Ps 103; 105; 114), wyrażające podziw dla Bożej dobroci ukazanej w dziele stworzenia (Ps 8; 29), a także sławiące łaskawe przymioty Stwórcy: majestat, świętość czy miłosierdzie (Ps 136; 145). Kolejną grupę psalmów tworzą lamentacje, czyli skargi i prośby o pomoc, które mogą mieć charakter zbiorowy lub indywidualny (Ps 3; 5; 13; 22; 44). Lamentacje indywidualne są najliczniejszą kategorią w księdze Psalmów, co potwierdza fakt, że człowiek najczęściej zwraca się do Boga, kiedy znajduje się w różnorakiej potrzebie. Z lamentacjami łączy się zazwyczaj psalmy dziękczynne, wyrażające wdzięczność

jednostki za ocalenie od nieszczęścia lub za wysłuchanie zanoszonej do Boga prośby (Ps 30; 32). Następnie można wyróżnić kolekcję psalmów królewskich sławiących królowanie Boga (Ps 47), które było szczególnie widoczne podczas rządów dynastii króla Dawida (Ps 2; 110). Następny zbiór modlitw tworzyły tak zwane pieśni Syjonu, które odgrywały ważną rolę w liturgii świątynnej (Ps 15), a wśród nich psalmy pielgrzymkowe, głoszące radość ze spotkania z Bogiem w Jego ziemskim sanktuarium (Ps 122). Kolejną grupę utworów tworzą pieśni liturgiczne, przeznaczone do wykorzystania podczas wielkich świąt Izraela, spośród których ważną rolę odgrywał zbiór hymnów, określanych jako „Hallel” (Ps 113-118) i „Wielki Hallel” (Ps 136). Słowa tych ostatnich modlił się Jezus na zakończenie uczty paschalnej, poprzedzającej Jego mękę (Mt 26,30). Można jeszcze wymienić psalmy dydaktyczne, pouczające o wartości prawa Bożego (Ps 25) oraz psalmy mesjańskie, wyrażające oczekiwanie na Pomazańca Pańskiego (Ps 2; 110). Oczywiście, przedstawiony podział psalmów ma charakter uproszczony.

Przewodnia myśl „Psalterza”

„Psalterz” jako zbiór liturgicznych pieśni Izraela posiada długą i złożoną historię. Choć ostateczny kształt kolekcja ta przyjęła stosunkowo późno, po powrocie z wygnania babilońskiego, to jednak większość psalmów pochodzi z wcześniejszych okresów dziejów Izraela. Te starożytne pieśni powstawały w określonych okolicznościach historycznych, ale po upływie wielu wieków traciły one swoje bezpośrednie odniesienie do nich, stając się liturgiczną modlitwą, przeznaczoną dla każdego wiernego. Ta swoistego rodzaju modlitwa ma charakter ponadczasowy, ponieważ w psalmach każdy modlący się bez trudu rozpozna własną sytuację egzystencjalną, domagającą się takiego, a nie innego sposobu wyrazu. Księga Psalmów, mimo tak wielkiego bogactwa różnych form i treści, zawiera myśl przewodnią, która w sposób jasny została wyrażona we wprowadzeniu do całości. Psalm 1 i Psalm 2 podejmują mądrościowy temat dwóch dróg życiowych. Człowiek ma do wyboru drogę sprawiedliwego, która przez posłuszeństwo prawu Bożemu prowadzi do szczęścia, oraz drogę buntu, która jest udziałem grzeszników, prowadzących ich do zagłady. Psalmista mówi: „Szczęśliwy, kto nie słucha rady bezbożnych. On jest jak drzewo zasadzone nad strumieniem wód, które przynosi owoc w swoim czasie” (Ps 1,1a.3ab).

Chrześcijańska lektura Księgi Psalmów pogłębia naszą wiarę

Dla ludzi wierzących Psalmy stanowią nieocenioną pomoc w odkrywaniu własnej drogi do Boga. Zbiór ten stanowi bazę dla wspólnotowej modlitwy liturgicznej Kościoła. To właśnie we wspólnocie Kościoła dostrzeżono, że Psalmy zawierają zapowiedź tajemnicy Jezusa Chrystusa i doskonałej z Nim wspólnoty w czasach ostatecznych. Tradycja chrześcijańska wiele pieśni odnosi do Niego, zwłaszcza te, które wyrażają oczekiwanie na przyjście obiecanego Mesjasza.